

DS
584
ป114พ
2545
ฉ.1

ซีระลิก ตานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ฉลองราชานัน ๒๒๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961141681

วันที่ 15 / ๑๑ / ๕๕
เลขทะเบียน ๑ 17870 ๑.1
เลขหมู่ ๐๕
584
๗ 114-๗
2545

เรื่อง
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ของ
กองวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

เรียบเรียงโดย
ศาสตราจารย์พิเศษ ทองหล่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

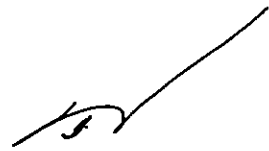
หน้าว่าง

สารยากระธานรัฐสภา

เนื่องในโอกาสที่กรุงเทพมหานครเป็นราชธานีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มาครบ ๒๒๐ ปี กอปรกับในวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๕ เป็นวันคล้ายวัน เสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กรุงเทพมหานครร่วมกับรัฐสภาได้จัดกิจกรรมต่างๆ เช่น พิธีบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุประทาน พิธีบวงสรวง พิธีวางพวงมาลา การแสดงนิทรรศการพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ การอภิปรายเรื่อง "สยามจะเป็นประชาธิปไตยได้อย่างไร" การบรรยายพิเศษพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การแสดงดนตรีเทิดพระเกียรติ การฉายวีดิทัศน์พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ และการบรรเลงเพลงไทย - เพลงพระราชนิพนธ์ โดยวงโยชวาทิต สีเลลัทพ์ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ได้จัดขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลและเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์มีพระมหากรุณาธิคุณนับอเนกอนันต์ประการซึ่งเป็นที่ประจักษ์ชัดในดวงใจของพสกนิกรชาวไทยทั้งมวล

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับพระราชสมณนามว่าเป็นพระบิดาแห่งการปกครองและการเมือง ซึ่งเป็นพระราชสมณนามที่ได้มาจากพระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญในระหว่างดำรงสิริราชสมบัติเป็นเวลา ๙ ปี ซึ่งแม้จะเป็นระยะเวลาที่สั้นแต่พระองค์ก็ได้ทรงพยายามอย่างยิ่งทุกวิถีทางที่จะพัฒนาระบบการปกครองและการเมืองของประเทศให้เจริญก้าวหน้าเพื่อให้เท่าเทียมกับนานาอารยประเทศ โดยทรงริเริ่มนำประเทศไทยเข้าสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างมีแบบแผน ด้วยมีพระราชดำริว่าการปกครองประเทศน่าจะอยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งประชาชนคนไทยในชาติควรมีส่วนรู้เห็นในกิจการของประเทศ ดังจะเห็นจากพระราชปณิธานเมื่อครั้งสละราชสมบัติ ซึ่งมีใจความตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร” ซึ่งพระราชปณิธานดังกล่าวทรงไว้ซึ่งคุณค่าแห่งจิตวิญญาณของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ควรที่ทุกคนทุกฝ่ายต้องน้อมเกล้าฯ นำไปปฏิบัติให้บรรลุผลดังพระราชปณิธานเพื่อเป็นการสนองพระราชดำริและพัฒนาประชาธิปไตยไทยให้โชติช่วงชัชวาลมีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป.

นายอุทัย พิมพ์ใจชน
ประธานรัฐสภา

สารจากเลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทยสุดที่จะประมาณ ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการศาสนา พระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญในแต่ละด้านนั้น มีอยู่เป็นอันมากยากที่จะพรรณนาได้ครบถ้วนสมบูรณ์ พระราชดำริที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชปณิธานที่จะกระทำ ก็คือ การพัฒนาการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งได้ทรงเตรียมการเพื่อนี้ไว้หลายประการดังเป็นที่ทราบอยู่โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชาติ ได้ทรงพระกรุณาให้มีการเตรียมการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อพระราชทานแก่ชาวไทยทั้งปวง แม้พระองค์ไม่ทรงมีโอกาสที่จะดำเนินการตามแนวพระราชดำริ เพราะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นในปี ๒๔๗๕ ก็ทรงอนุโลมตามคำกราบบังคมทูลของคณะราษฎรโดยสันติวิธีมิได้การเสียเลือดเนื้อ ทั้งที่ทรงอยู่ในวิสัยที่จะทรงดำเนินการเป็นอื่นได้ นอกจากนั้นในระดับท้องถิ่นก็ทรงวางรากฐานเทศบาลเพื่อปูแนวทางพัฒนาประชาธิปไตยระดับล่าง แม้ร่างพระราชบัญญัติที่ทรงดำเนินการค้างไว้ก็ได้รับการสานต่อ เช่น ร่างพระราชบัญญัติเทศบาลก็ได้นำมาเป็นร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งเป็นต้นแบบของการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาลมาจนกระทั่งปัจจุบัน นอกจากนั้นยังทรงเป็นผู้ก่อตั้งระบบราชการพลเรือนสมัยใหม่ด้วย

แม้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จสู่สวรรคาลัยมาเป็นเวลาถึงศตวรรษแล้วแต่พระบารมีของพระองค์ก็ยังคงปกเกล้าปกกระหม่อมชาวไทยอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากคราวใดก็ตามที่ระบอบการปกครองของประเทศโน้มต่ำลงสู่ระบบผูกขาดอำนาจหรือเป็นเผด็จการ ประชาชนชาวไทยซึ่งต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ก็มักจะอัญเชิญพระราชหัตถเลขาเมื่อครั้งสละราชสมบัติมาเป็นหลักการในต่อสู้เรียกร้องให้ได้คืนมาซึ่งอำนาจอธิปไตยของปวงชน ที่ว่า “...ข้าพเจ้า มีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร...”

อันที่จริง พระราชกรณียกิจ นอกจากการเมืองการปกครองแล้ว ยังทรงมีพระราชคุณูปการเป็นเอนกปริยายแก่ประเทศไทย อาทิ ทรงก่อตั้งราชบัณฑิตยสถาน ทรงก่อตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ทรงปรับปรุงระบบอุดมศึกษาให้เป็นมาตรฐานสากล เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ สถาบันพระปกเกล้าซึ่งใช้พระนามท่าน จึงเสนอให้คณะรัฐมนตรีกำหนดวันคล้ายวันสวรรคตทุกปีอันได้แก่ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม เป็นวัน พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” เป็นวันรัฐพิธีที่ไม่ใช่วันหยุดราชการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๔๕

ด้วยเหตุนี้ การที่กรุงเทพมหานครได้ดำริจัดงานเทิดพระเกียรติของพระองค์ท่านในปี ๒๕๔๕ อันเป็นปีที่ ๖๑ แห่งการสวรรคต และเป็นปีที่กรุงเทพมหานครครบรอบ ๒๒๐ ปี แห่งการสถาปนา เพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อชาวไทย จึงเป็นโอกาสที่เหมาะสมยิ่ง ควรที่เรคนไทยทั้งชาติ

จะได้น้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณดังกล่าว และน้อมนำพระราชจรรยา
โดยเฉพาะ “สันติวิธี” ที่ทรงยึดมาตลอดพระชนม์ชีพ และ “วิถีประชาธิปไตย”
ที่ทรงยกย่องมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติต่อไปจึงจะชื่อว่าเป็น “ปฏิบัติ
บูชา” ต่พระมหากษัตริย์เจ้าในพระบรมโกศพระองค์นี้อย่างแท้จริง

(ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ)

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

หน้าว่าง

คำนำ

เนื่องในโอกาสกรุงรัตนโกสินทร์มีอายุ ๒๒๐ ปี ในพุทธศักราช ๒๕๔๕ เป็นศุภมงคลอันประเสริฐยิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเจริญพระชนมายุ ๗๕ พรรษา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงเจริญพระชนมายุ ๗๐ พรรษา และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารทรงเจริญพระชนมายุ ๕๐ พรรษา กรุงเทพมหานครในฐานะเป็นข้าแผ่นดิน ได้รับความร่มเย็นมีความเจริญสุขสวัสดิ์พัฒนามงคล เพราะพระบารมีแห่งสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ ด้วยพระปณิญาบารมีและพระวิริยะอุตสาหะอันแรงกล้า เพื่อความเจริญมั่นคงของประเทศและความผาสุกของปวงชนชาวไทยสืบต่อกันมา

ด้วยเหตุนี้กรุงเทพมหานคร อันเป็นราชการส่วนท้องถิ่นนครหลวงของประเทศ จึงมีปณิธานที่จะสำแดงความกตัญญูกตเวทิตาธรรม สำนึกถึงพระมหากษัตริย์คุณแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้จัดงานถวายสักการะและเฉลิมฉลองในวันคล้ายวันสำคัญในพระราชประวัติแห่งสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าทุกพระองค์ ตามลำดับวันสำคัญในปฏิทินพุทธศักราช ๒๕๔๕ นี้ นอกจากนั้นยังได้ชื่นชมยินดีในการที่กรุงรัตนโกสินทร์ได้วัฒนาสถาพรมาถึง ๒๒๐ ปี จึงจัดการเฉลิมฉลองพระนครอย่างยิ่งใหญ่ไพศาลพร้อมกันนั้นก็จะได้จัดการบำเพ็ญกุศลตามคตินิยมแห่งพระพุทธศาสนา และมีการบวงสรวงสมโภชพระหลักเมืองตามโบราณประเพณี เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมืองและประชาชน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์ในลำดับที่ ๗ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ในรัชสมัยของพระองค์มีเหตุการณ์หลายอย่างที่เป็น ประจักษ์พยานว่าพระองค์ทรงพระปรีชาสามารถและเสียสละผลประโยชน์ส่วน พระองค์เพื่อประชาชนชาวไทย เช่น การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำหลัง สงครามโลก การที่ทรงยินยอมรับเป็นพระมหากษัตริย์ปกครองประเทศภายใต้ รัฐธรรมนูญหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และทรงทำนุบำรุงด้านศิลป- วัฒนธรรมไทยอย่างดียิ่ง นอกจากนี้ยังมีพระราชดำริพัฒนาการเมืองระดับ ท้องถิ่นด้วยรูปเทศบาลมีฐานะเป็นนิติบุคคลหรือองค์กรอิสระ โดยทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อศึกษา กิจการเทศบาลของประเทศต่างๆ และดำเนินการร่างพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้น ก็ได้มีพระราชกระแสพระราชทานเมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ว่า ทรงเห็นด้วยกับความเห็นของคณะกรรมการ และ “ที่จะรอการพิจารณาเรื่อง กรุงเทพมหานครไว้ก่อนจนกว่าจะทำพระราชบัญญัติสำเร็จนั้นก็ดีแล้ว แต่ก็ควร คิดไปหลายๆ บ้าง เพราะข้าพเจ้าอยากเห็นกรุงเทพ มี municipality และ เลี้ยงตนเองได้ก่อนข้าพเจ้าสิ้นชีวิต” หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาลจึงได้นำร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมาดัดแปลงออกเป็นพระราชบัญญัติ จัดระเบียบเทศบาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ และมีกฎหมายจัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพ และเทศบาลนครธนบุรีอันเป็นที่มาของกรุงเทพมหานครในปัจจุบันสามารถ เลี้ยงดูตนเองได้สมดังพระราชปณิธาน

ในวันที่ ๓๐ พฤษภาคม เป็นวันคล้ายวันเสด็จสวรรคตของพระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ประกอบกับรัฐมนตรีมีมติให้ วันเดียวกันนี้ของทุกปีเป็นวัน “พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” ถือเป็น วันสำคัญของชาติและเป็นวันรัฐพิธีโดยไม่ถือเป็นวันหยุดราชการ กรุงเทพ-

มหานครจึงกำหนดจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระองค์ท่านในวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๕ ณ บริเวณรัฐสภา

เพื่อเป็นการแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กรุงเทพมหานครจึงได้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแจกจ่ายหน่วยงานราชการและประชาชนทั่วไป เพื่อให้ทราบถึงพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่านที่มีพระมหากรุณาธิคุณแก่ปวงชนชาวไทย

กรุงเทพมหานครขอขอบคุณกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และศาสตราจารย์พิเศษทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา ผู้เรียบเรียงที่อนุญาตให้นำหนังสือเรื่องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งเคยจัดพิมพ์เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับประถมศึกษามาเผยแพร่อีกครั้งหนึ่งไว้ ณ โอกาสนี้

(นายสมักร สุนทรเวช)

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๕

หน้าว่าง

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	๑
บทที่ ๑ ทูลกระหม่อมพ้าน้อยแห่งราชสำนัก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๖
บทที่ ๒ พระรัชทายาทผู้ปฏิเสธราชบัลลังก์	๑๑
บทที่ ๓ พระราชกรณียกิจเพื่อความเจริญของบ้านเมือง	๑๘
บทที่ ๔ พระมหากษัตริย์ผู้ทรงอุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ	๒๔
บทที่ ๕ การต่อสู้กับสงครามเศรษฐกิจ	๒๘
บทที่ ๖ ทรงเตรียมประเทศไปสู่การปกครอง ระบอบประชาธิปไตย	๓๑
บทที่ ๗ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง - สละราชสมบัติ	๓๖
บทที่ ๘ เสด็จสู่สวรรคาลัย	๔๑

หน้าว่าง

บทนำ

ถ้าท่านผู้ใดได้ผ่านไปตามถนนอุทองใน เมื่อถึงบริเวณหน้าอาคาร รัฐสภาอันเป็นเขตพระราชฐานพระราชวังดุสิต ก็จะแลเห็นพระบรมราชานุสาวรีย์ แห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐานอยู่กลางแจ้งบนเนินหน้าอาคารแห่งนั้น เป็นพระบรมรูปขนาดใหญ่กว่าพระองค์จริงหนึ่งเท่าครึ่ง ทรงเครื่องบรมขัตติราชภูษิตาภรณ์ ฉลองพระองค์ครุย สวมพระชฎามหากษัตริย์ปกขนนกการเวก ซึ่งเป็นเครื่องทรงในวันเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระบรมรูปพระองค์นั้นประทับเหนือพระที่นั่งพุดตานกาญจจินทาสีน้ำเงินจำลอง พระหัตถ์ทั้งสองวางเหนือพระเพลลา เมื่อยามพระอาทิตย์ใกล้จะอัสดงก็สาดส่องแสงอ่อนจับข้างพระพักตร์ที่สงบนิ่ง แต่ดูเต็มไปด้วยความอ่อนโยนละมุนละไม ดุจดวงพระวิญญานของพระองค์ยังคงเสด็จอยู่พิทักษ์คุ้มครองให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยได้สถิตเจริญมั่นคงอยู่ในราชอาณาจักรไทยไปชั่วกาลนาน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ตั้งแต่วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ จนกระทั่งทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ตลอดระยะเวลา ๙ ปี ๓ เดือนกับ ๔ วัน

พระบรมราชานุสาวรีย์ ประดิษฐาน ณ หน้าอาคารรัฐสภา

ในรัชสมัยได้ทรงมั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในประเทศไทยจะต้องทรงถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองหลายด้านหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินพระราชหฤทัยครั้งสำคัญซึ่งเป็นผลดีต่อประเทศชาติเป็นอันมาก คือ เมื่อเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ได้ทรงยินยอมที่จะเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้ง ๆ ที่พระองค์ก็ยังมีกองทัพที่จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ พอจะต่อสู้กับคณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ ความในพระราชหฤทัยของพระองค์เป็นเช่นใดได้ปรากฏชัดเจนในพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ตอบผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารซึ่งเป็นฝ่ายเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีข้อความตอนหนึ่งดังนี้

“ข้าพเจ้าเห็นแก่ความเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร ไม่อยากให้เสียเลือดเนื้อ กับทั้งเพื่อจัดการโดยละม่อมละไมไม่ให้ขึ้นชื่อว่าได้จลาจลเสียหายแก่บ้านเมือง และความจริงข้าพเจ้าได้คิดอยู่แล้วที่จะเปลี่ยนแปลงทำนองนี้ คือมีพระเจ้าแผ่นดินปกครองตามรัฐธรรมนูญ จึงยอมรับที่จะช่วยเป็นตัวเชิด เพื่อคุมให้โครงการตั้งรัฐบาลให้เป็นรูปวิธีเปลี่ยนแปลงพระธรรมนูญโดยสะดวก.....”

ต่อมาเมื่อรัฐบาลขณะนั้นได้ใช้วิธีการปกครองไม่ตรงกับหลักการของพระองค์ และทรงเห็นว่าพระราชประสงค์ที่จะให้ประเทศ

ไทย มีการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงไม่บรรลุผลสำเร็จ จึงทรงกล้าหาญเด็ดเดี่ยวและเสียสละอย่างยิ่ง ด้วยการสละราชสมบัติ เพื่อเปิดหนทางให้ผู้ที่เหมาะสมกว่า เข้ามาทำหน้าที่แทนพระองค์สืบไป ดังลายพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ มีข้อความ บางตอนว่า

“ข้าพเจ้ามีความเต็มใจ ที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่ เดิม ให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลาย ของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร”

“บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าความประสงค์ของข้าพเจ้า ที่จะให้ราษฎร มีสิทธิออกเสียงในนโยบายของประเทศโดยแท้จริงไม่เป็นผลสำเร็จ และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึก ว่า บัดนี้เป็นอันหมดหนทางซึ่งข้าพเจ้าจะช่วยเหลือ หรือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าขอสละราช สมบัติและออกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์แต่บัดนี้เป็นต้นไป.....”

การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักคิดหา เหตุผลว่า ทำอย่างไรจึงจะเป็นผลดีแก่ประเทศชาติมากที่สุด แทนที่จะ ตัดสินพระราชหฤทัยตามความพอใจของพระองค์ หรือทำตามพระราช อำนาจกำลังกองทัพ อันจะมีผลให้คนไทยต้องต่อสู้กันเสียเลือดเนื้อและ ทรัพย์สินของประเทศชาติ จึงควรถวายพระนามว่า ทรงเป็นพระมหา กษัตริย์ที่เป็นมหาปราชญ์อเมริกัน คือ เป็นนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ และในโอกาส

นี่ก็ได้อัญเชิญพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติมาเผยแพร่ เพื่อให้เยาวชนของชาติได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และสนองพระเดชพระคุณด้วยการนำการปกครองระบอบประชาธิปไตย มาร่วมกันสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชาติไทยที่รักยิ่งของเราสืบไป

บทที่ ๑

ทูลกระหม่อมฟ้าน้อยแห่งราชสำนัก
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สมัยทรงพระเยาว์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันพุธแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เดิมพระองค์มีพระนามในราชสำนักว่า “ทูลกระหม่อมเอียดน้อย” ต่อมาพระราชมารดาไม่โปรด ทรงขอให้เปลี่ยนเป็น “ทูลกระหม่อมฟ้าน้อย” ครั้นมีพระชนมายุได้

ทรงเครื่องต้นในพระราชพิธีโสกันต์

๑๒ พระพรรษา ก็ได้รับพระราชทานพระสุพรรณบัฏเฉลิมพระนาม เป็นเจ้าฟ้าต่างกรมว่า “สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกคักติเดชน์ ฯลฯ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา”

ด้วยเหตุที่เป็นพระราชโอรสองค์สุดท้าย สมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระบรมราชชนนี จึงได้ทรงถนอมเลี้ยงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ใกล้ชิดติดพระองค์ตั้งแต่องค์ตั้งยังทรงพระเยาว์มาจนเจริญพระชันษาสมควรศึกษาตามขัตติยราชประเพณี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนักเรียนนายร้อยพิเศษในโรงเรียนนายร้อยชั้นปฐม มีพระอาจารย์ถวายพระอักษรอีกต่างหากที่พระราชวังดุสิต เมื่อโสกันต์แล้วจึงโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จไปศึกษาวิชาการในประเทศอังกฤษ โดยได้ทรงศึกษาวิชาสามัญที่วิทยาลัยอีตัน อันเป็นโรงเรียนมัธยมชั้นเอกของอังกฤษ ไม่มีแห่งใดจะเป็นที่นิยมแพร่หลายเสมอเหมือน ต่อจากนั้นได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาทหารที่โรงเรียนนายร้อยเมืองวูลิช แผนกวิชาทหารปืนใหญ่ม้า ทรงสามารถสอบไล่ได้เต็มตามหลักสูตร ได้รับสัญญาบัตรเป็นนายร้อยตรีกิตติมศักดิ์แห่งกองทัพบกอังกฤษ แล้วเสด็จไปประจำกรมทหารปืนใหญ่ม้าเมืองฮอลเคอซอด ทรงศึกษาหน้าที่นายทหารจนสำเร็จการศึกษาในชั้นนี้

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จนิวัตคืนสู่กรุงเทพมหานครเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมเชษฐภคินี เริ่มทรงรับราชการในตำแหน่งนายทหารคนสนิทพิเศษของ จอมพลสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้ากรมหลวง

ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบทหารบก

พิชฌุโลกประชานาถ เสนาธิการทหารบก แล้วได้ทรงเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งขึ้นมาตามลำดับ จน พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้ทรงประจวบ จึงตกลงเสด็จออกไปรักษาพระองค์ต่อในทวีปยุโรปซึ่งมีอากาศเย็นเหมาะแก่การรักษาพยาบาล ครั้นรักษาพระองค์หายเป็นปกติแล้วจึงมีพระดำริที่จะทรงศึกษาวิชาทหารต่อไปอีก จึงได้ขอรับพระบรมราชานุญาตเสด็จเข้าศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการชั้นสูงสุดของฝรั่งเศสจนจบตามหลักสูตร เมื่อเสด็จกลับสู่ประเทศไทยแล้วก็ได้ทรงรับราชการทหารต่อจนได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นพลตรี มีตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ ๒ และในปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นก็ได้ทรงเลื่อนขึ้นเป็นกรมหลวงในพระนามกรมเช่นเดิม

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้จะทรงมีพระสรีรร่างกายอ่อนขี้างเล็ก แต่ก็ทรงเป็นชายชาติทหารเต็มพระองค์ โดยทรงรับการฝึกอบรมโดยตรงมาจากโรงเรียนนายร้อยทหารประเทศอังกฤษและทรงใช้ชีวิตนายทหารตั้งแต่ชั้นผู้น้อยจนกระทั่งเป็นผู้บัญชาการกองพล จึงทรงตระหนักถึงทุกข์สุขและความรู้สึกนึกคิดของบรรดาทหารหาญทั้งหลายเป็นอย่างดี

บทที่ ๒

พระราชทายาทผู้ปฏิเสธราชบัลลังก์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอยู่ในพระฐานะที่ห่างไกลจากพระราชบัลลังก์ ทั้งนี้เพราะทรงเป็นเจ้าของพระอนุชาองค์สุดท้ายที่ร่วมพระบรมราชชนนีเดียวกัน ซึ่งมีตามลำดับดังนี้ คือ

๑. สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒. สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ประสูติเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ แล้วไปประทับอยู่ในราชสำนักสมเด็จพระเจ้านิโคลัสที่ ๒ แห่งรัสเซีย ทรงเล่าเรียนในโรงเรียนมหาดเล็กหลวงซึ่งเป็นโรงเรียนนายร้อยทหารบกด้วย จนทรงสอบไล่ได้ชั้นสูงสุด เสด็จกลับมารับราชการจนเป็นเสนาธิการทหารบก ดำรงพระยศจอมพลทหารบก

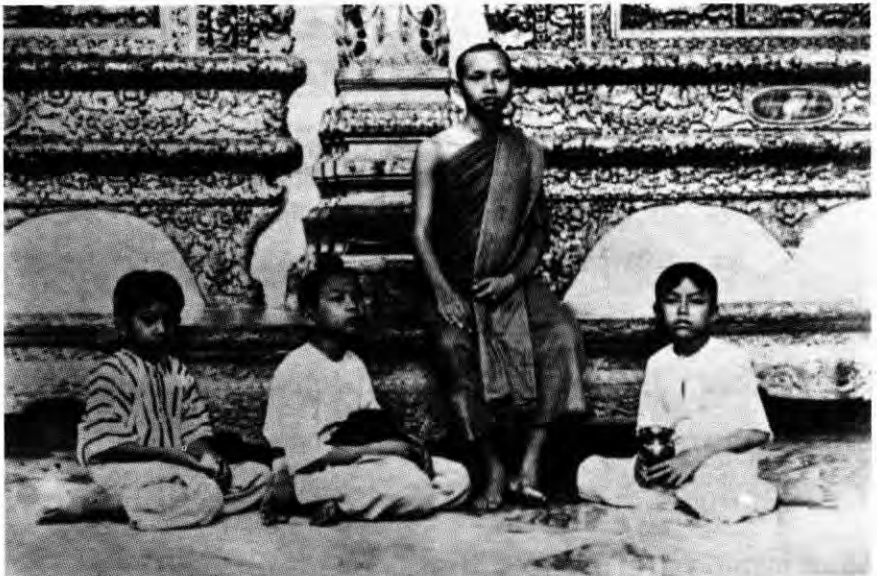
๓. สมเด็จพระเจ้าฟ้าอภัยภูวงศ์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา ประสูติวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ แล้วทรงกลับมารับราชการในกองทัพบก ต่อมาเลื่อนเป็นนายพลเรือเอกกำกับราชการกระทรวงทหารเรือ

๔. สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย ประสูติวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศ

อังกฤษ เป็นแบชเลอร์ ออฟ อาร์ตในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เสด็จกลับมารับราชการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนเพาะช่าง

๕. สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา ประสูติวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาทหารบกในประเทศอังกฤษแล้วกลับมารับราชการทหารบก

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ยังดำรงยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา ได้ทรงลาราชการเพื่อทรงผนวชในวัดพระศรีรัตนศาสดารามในพระบรมมหาราชวัง แล้วไปประทับจำพรรษาที่วัดบวรนิเวศวิหารในสำนักสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเล่าเรียนพระธรรม

ทรงผนวช และจำพรรษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

วินัยเป็นที่พอพระหฤทัยสมเด็จพระอุปัชฌาย์เป็นอันมาก จนมีวาตะ
 สืบมาว่า สมเด็จพระมหาสมณะพระองค์นั้น ทรงปรารภเหตุที่สมเด็จพระ
 เจ้าฟ้า ทรงเป็นเพียงพระอนุชาพระองค์น้อยที่สุดในจำนวนเจ้าฟ้าชาย
 ร่วมพระบรมราชชนนีถึง ๔ พระองค์ คงไม่มีเหตุจำเป็นต้องเสด็จเถลิง
 ราชสมบัติ จึงมีพระประสงค์อันแรงกล้าที่จะชักชวนพระองค์ไว้ในสมณ -
 เพศตลอดไปเพื่อเป็นใหญ่ และเป็นทายาทปกครองสังฆมณฑล สนอง
 พระองค์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระอัยกาธิราช
 คือปู่ ซึ่งเคยทรงผนวชเป็นพระภิกษุและเคยเป็นเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศ
 มาแล้ว หากสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นี้ทรงมีพระโรคเบียดเบียน ทั้งทรงมี
 ห่วงกังวลอยู่แล้วทางฆราวาสวิสัย จึงมิได้เป็นไปตามพระประสงค์ที่
 ว่าเป็น

แต่ได้มีเหตุเคราะห์สลดเกิดขึ้นในพระราชนัดดาจักรี คือจอมพล
 สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ได้รับ
 พระบรมราชานุญาตให้ลาพักราชการเพื่อทรงพักผ่อนพระองค์ ณ
 สิงคโปร์ ได้ประชวรเป็นโรคไข้หวัดใหญ่แล้วมีพระบิดาเสด็จทอดบวม
 ทั้ง ๒ ข้าง สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่
 เมืองสิงคโปร์ พระชนมายุได้ ๓๗ พรรษา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-
 เกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบข่าวด้วยความวิปโยคโศกเศร้าพระราชหฤทัย
 อย่างที่สุด ได้ทรงสถาปนาพระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราช
 ซึ่งเป็นคำที่เคยเรียกกรมพระราชวังบวรสถานมงคล พระราชทาน
 เสด็จนคร ๕ ชั้น และโปรดให้ใช้คำว่าทิวศต

ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นภายใน ๕ ปีนั้นเอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประสบทุกข์ซ้ำซ้อนหลายครั้งหลายคราว พระอนุชาองค์ที่สาม คือ ทูลกระหม่อมจุฑาธุช สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย ซึ่งทรงเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนเพาะช่างและโปรดการอุปถัมภ์ศิลปะต่าง ๆ ของชาติ โดยเฉพาะนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ ได้ประชวรสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๒๔๖๖ พระชันษาได้ ๓๒ ปีเท่านั้น ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๖๗ พระอนุชาองค์ที่สอง ทูลกระหม่อมอัษฎางค์ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา ผู้กำกับราชการกระทรวงทหารเรือ ก็เสด็จทิวงคตพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา จึงทรงสถาปนาพระเกียรติเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราชเช่นเดียวกับทูลกระหม่อมจักรพงษ์ ดังนั้น ทูลกระหม่อมประชาธิปไตย สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรมราชาจึงได้ทรงเป็นพระราชทายาทขึ้นมาโดยไม่ทันรู้สึกพระองค์ เพราะขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังไม่มีพระราชโอรสพระราชธิดา หลังจากนั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา จึงต้องเริ่มทรงศึกษาราชการแผ่นดินในหน้าที่ของพระมหากษัตริย์และต้องทรงเป็นประธานที่ประชุมสภาเสนาบดีในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ประทับในกรุงเทพมหานคร ซึ่งก็ได้ทรงตั้งพระหฤทัยศึกษาจนหยั่งรู้ถึงราชการนั้น ๆ และปฏิบัติหน้าที่แทนพระองค์ด้วยความเรียบร้อย จึงทรงเลื่อนพระเกียรติขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา

หลังจากได้ทรงรับสถาปนาเป็นกรมหลวงไม่ทันถึงเดือน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน

พ.ศ. ๒๔๖๘ พระบรมวงศ์และเสนาบดีได้ประชุมกันในต๋อนดึกของคืนนั้นเพื่อปรึกษาหารือปัญหาการสืบราชสมบัติและการพระบรมศพที่ประชุมได้เปิดพระราชหัตถเลขานิติกรรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงพระราชประสงค์ว่า หากพระนางเจ้าสุวัทนาซึ่งทรงพระครรภ์อยู่มีพระราชโอรส ก็ให้พระราชโอรสได้สืบราชสมบัติต่อไป โดยให้สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา ทรงเป็นประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จนกว่าพระมหากษัตริย์จะทรงบรรลุนิติภาวะ แต่ถ้าไม่มีพระราชโอรสก็ใคร่ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชาทรงรับรัชทายาทสืบสันตติวงศ์ตามพระราชประเพณี แต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นั่นเองไม่เต็มพระหฤทัยจะรับราชสมบัติ ทรงอ้างว่าพระองค์ไม่เคยแก่ราชการเพียงพอ เจ้านายที่มีอาวุโสพอจะรับราชสมบัติก็ยังไม่จะมี แต่ที่ประชุมได้ลงความเห็นเป็นเอกฉันท์ไว้วางใจในพระองค์ โดยเฉพาะสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต ซึ่งอยู่ในข่ายสมควรได้รับราชสมบัติด้วยพระองค์หนึ่ง ได้ทรงรับรองแข็งแรงว่าจะถวายความช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถทุกสถาน จึงต้องทรงยินยอมรับอัญเชิญขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เจ้าฟ้ากรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา ได้ทรงรับบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงพระนามโดยย่อว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาปราชาธิปก ๙ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ทรงสถาปนาหม่อมเจ้ารำไพพรรณี พระชายาขึ้นเป็น สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี พระองค์ได้

๑๖

เสด็จขึ้นครองราชย์ด้วยความไม่เต็มพระราชหฤทัย ทรงประมาณพระองค์อยู่ตลอดเวลา ทรงใช้ชีวิตในราชสำนักด้วยความประหยัดเรียบง่าย แต่ได้ห่มเทพระสติปัญญาอย่างเต็มที่ เพื่อความสุขความเจริญของอาณาประชาราษฎร์ และบ้านเมืองที่พระองค์รักและห่วงหาเนียงตลอดรัชกาล

ทรงฉายในวันบรมราชาภิเษก วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘

ทรงฉายในวันอภิเษกสมรส

บทที่ ๑

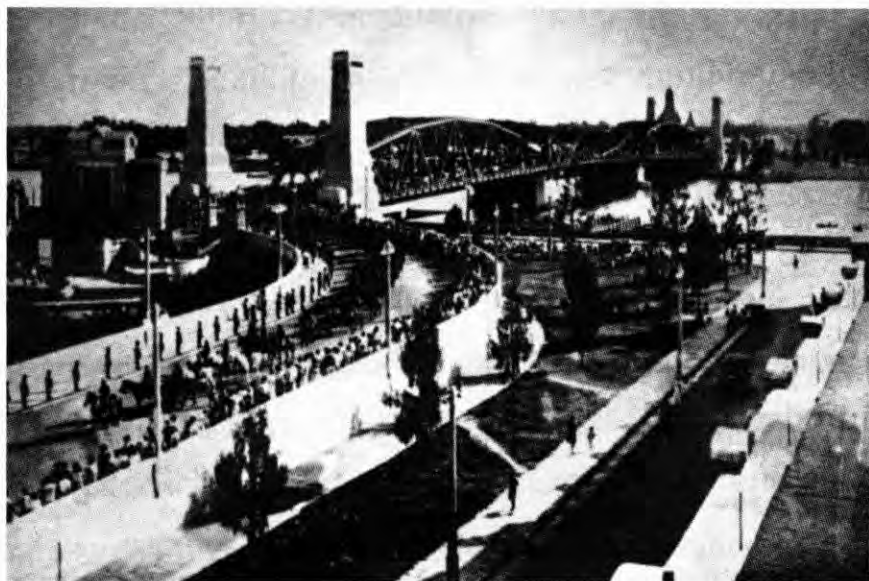
พระราชกรณียกิจ เพื่อความเจริญของบ้านเมือง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญอยู่ตลอดมา ดังจะเห็นได้จากการมีกฎหมายเวนคืนที่ดินตัดถนนหนทาง ขยายเส้นทางเดินรถไฟ และเพื่อดำเนินการสาธารณูปโภคต่าง ๆ อยู่หลายฉบับ แต่ที่จะได้กล่าวเป็นพิเศษก็คือ การปรับปรุงตำบลชายทะเล ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาติ โดยทรงสร้าง “สวนไกลกังวล”^{*} ขึ้นที่เหนือสถานีรถไฟหัวหิน และตั้งสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก ขึ้นดูแลทำนุบำรุงให้บริเวณดังกล่าวมีความเจริญเป็นระเบียบเรียบร้อยตามผังเมือง สมกับที่เป็นสถานพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนโดยทั่วไป สภาดังกล่าวมีฐานะเป็นนิติบุคคล ประกอบไปด้วยผู้แทนกระทรวงมหาดไทย กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ และกรมรถไฟหลวงแห่งกรุงสยามรวม ๓ ท่านเป็นกรรมการ ปรากฏว่าหัวหินได้กลายเป็นสถานที่พักตากอากาศที่เจริญงดงาม กรมรถไฟหลวงได้จัดสร้างโรงแรมรถไฟที่สะอาดสะอ้าน มีบริการครบครัน มีสนามกอล์ฟได้มาตรฐาน มีตลาดสดกว้างขวาง ถูกสุขลักษณะ เจ้านาย ข้าราชการ พ่อค้า คหบดี นิยมไปสร้างบ้านพัก

*ดูรายละเอียดท้ายเล่ม

ตากอากาศที่หัวหินเป็นจำนวนมาก จึงยิ่งสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น
รวดเร็วยิ่งขึ้น

พระราชกรณียกิจที่สำคัญอีกประการ คือทรงริเริ่มสร้างสะพาน
พระพุทธยอดฟ้าข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา เชื่อมความเจริญระหว่างจังหวัด
พระนครกับจังหวัดธนบุรี เนื่องในโอกาสฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ
รอบ ๑๕๐ ปี โดยมีพระราชปรารภว่าใน พ.ศ. ๒๔๗๕ กรุงเทพมหานคร
จะมีอายุครบ ๑๕๐ ปี เป็นอภิลักขิตมงคลควรจะมีการสมโภชพระนคร

เสด็จเปิดสะพานพระพุทธยอดฟ้า

และสร้างสิ่งสำคัญขึ้นเป็นอนุสรณ์ให้ปรากฏแก่สายตาโลก ว่าชนชาว
สยามมีความกตัญญูรู้สึกรักคุณของท่านผู้เป็นบูรพการีที่ได้สร้างกรุงเทพ
มหานครเป็นราชธานี แล้วบำรุงรักษาประเทศให้เป็นอิสระเจริญสุข
สืบมา จึงมีพระราชดำริว่าควรสร้าง ๒ สิ่งประกอบกันคือสร้างพระ

3961141681

๒๐

บรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้ทรงสร้างกรุงเทพมหานคร และสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเชื่อมจังหวัดพระนครกับจังหวัดธนบุรี เป็นการขยายความเจริญของพระนครออกไปทางทิศตะวันตก รวม ๒ สิ่งนี้เรียกว่า “ปฐมบรมราชานุสรณ์” ซึ่งจะต้องใช้เงินงบประมาณก่อสร้างประมาณ ๔ ล้านบาท จึงทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ๒ ล้านบาทเป็นทุนประเดิม และเปิดโอกาสให้มหาชนชาวไทยได้ร่วมกันบริจาคเงินสมทบค่าก่อสร้าง การก่อสร้างปฐมบรมราชานุสรณ์ได้เสร็จเรียบร้อย ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นประโยชน์แก่มหาชนมาตราบนับพันปี และจังหวัดธนบุรีก็ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นสมพระราชประสงค์

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบำรุงความสุขความเจริญให้แก่ประชาชนหลายประการ เช่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมเพาะพันธุ์สัตว์น้ำขึ้นในกระทรวงเกษตรธิการ อันเป็นกรมประมงในปัจจุบัน ได้ทรงบำรุงการชลประทานขึ้นในบริเวณเขียงรากน้อยและบางป่อ จนความปรากฏว่ามีราษฎรทั้งในและนอกท้องที่แก่งแย่งกัน ขอจองที่ดินในท้องที่อำเภอบางป่อ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ชับซ้อนกันมากจนเป็นการยากที่จะพิจารณาตามธรรมดาได้ จึงทรงพระราชดำริว่า โภคผลเกิดขึ้นในท้องที่ใด บุคคลในท้องที่นั้นควรจะได้รับก่อนชนต่างถิ่น แต่ชนต่างถิ่นโดยมากเป็นผู้มีกำลังทรัพย์ยิ่งกว่า เพื่อคุ้มครองและส่งเสริมราษฎรในท้องที่ผู้มีกำลังทรัพย์น้อย ให้มีโอกาส

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

๒๑

ตั้งตนเป็นหลักแหล่งในที่ดิน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งข้าหลวงพิเศษออกไปจัดสรรที่ดินแบ่งที่ดินให้แก่ราษฎรผู้สามารถเพาะปลูกได้เอง ครอบครัวยุคใหม่เกิน ๕๐ ไร่ นับว่ายังความร่มเย็นเป็นสุขแก่ประชาชนผู้มีกำลังทรัพย์น้อยในท้องที่ได้เป็นจำนวนมาก

การช่วยเหลือประชาชนอีกประการหนึ่ง คือการส่งเสริมกิจการสหกรณ์ให้ประชาชนได้มีโอกาสร่วมกันประกอบกิจการทางเศรษฐกิจ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ ขึ้น ดังมีพระราชปรารภว่า “ประชากรราษฎรผู้ประกอบการเพาะปลูกและจำพวกอื่น ๆ ที่มีกำลังทรัพย์น้อย แต่มีความต้องการอย่างเดียวกัน ทรงพระราชดำริว่าหมู่ชนนั้น ๆ ควรได้รับอุดหนุนให้ตั้งสหกรณ์ขึ้นอีก เพื่อยังให้เกิดการประหยัดทรัพย์ การช่วยซึ่งกันและกันและการช่วยตนเองเป็นทางอีกทางหนึ่งซึ่งแพร่ความจำเริญทรัพย์และจำเริญธรรมในบ้านเมืองให้ยิ่งขึ้น”

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงออกกฎหมายเพื่อความเจริญของบ้านเมือง ค้ำครองและส่งเสริมความสุขของประชาชนเป็นจำนวนมาก ดังจะยกตัวอย่างบางฉบับดังนี้

๑. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๔๗๑ แต่เดิมการรับบุคคลเข้ารับราชการพลเรือนไม่มีระเบียบปฏิบัติเหมือนกันทุกกระทรวง ทบวงกรม สุดแต่ผู้เป็นหัวหน้าในหน่วยราชการนั้น ๆ พิจารณาเห็นสมควรรับผู้ใดเข้าเป็นข้าราชการก็ยอมกระทำได้ จึงได้ทรงออกกฎหมายวางระเบียบในการรับราชการ ตั้งแต่การบรรจุแต่งตั้ง การให้ความดีความชอบ ระเบียบวินัยในการปฏิบัติงาน จนกระทั่งถึง

การให้ออกจากราชการด้วยเหตุต่าง ๆ กัน และได้มีการสอบแข่งขันเข้ารับราชการพลเรือนเป็นครั้งแรกและถือปฏิบัติมาจนปัจจุบัน

๒. พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๗๐ เพื่อจัดวางระเบียบควบคุมตรวจตราคนต่างด้าวที่จะเดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทย เป็นการป้องกันมิให้บุคคลที่ไม่พึงปรารถนา เช่นเป็นบุคคลที่มีอาชีพหึงรังเกียจเดินทางเข้ามา หรือป้องกันมิให้คนชาติอื่นอพยพเข้ามาแย่งการทำมาหากินของชาวไทย

๓. พระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน พ.ศ. ๒๔๗๑ โดยที่กิจการบางอย่างถ้าปล่อยให้ประชาชนทำตามอิสระเสรีก็อาจเป็นอันตรายต่อส่วนรวมได้ เช่นกิจการไฟฟ้า ประปา รถราง รถไฟ การเดินอากาศ การชลประทาน การขุดคลอง การธนาคาร การออมสิน และการประกันภัย ดังนั้นจึงต้องมีระเบียบวิธีควบคุมการดำเนินงานดังกล่าวอย่างใกล้ชิด ซึ่งก็ได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติจนทุกวันนี้

๔. พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. ๒๔๗๓ โดยเหตุที่ภาพยนตร์เริ่มเป็นสื่อสารมวลชนที่มีประสิทธิภาพ อาจนำไปใช้ในทางดีหรือไม่ดีก็ได้ ดังนั้นจึงได้มีกฎหมายฉบับนี้เพื่อจัดตั้งสภาภาพยนตร์ทำหน้าที่ควบคุมการสร้างและฉายภาพยนตร์ เป็นการป้องกันการฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

๕. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะฉ้อโกง พ.ศ. ๒๔๗๓ แต่เดิมตามกฎหมายครอบครัวของไทยแต่โบราณ สามีอาจมี

ภริยาได้หลายคน สุดแต่ฐานะความเหมาะสมซึ่งไม่ตรงกับหลักการสากล
 ที่นิยมการมีสามีภรรยาเพียงคนเดียว การแก้ไขกฎหมายที่ขัดต่อจารีต
 ประเพณีที่ถือปฏิบัติมาแต่โบราณกาลจึงจำเป็นต้องกระทำอย่างละมุน
 ละม่อม ค่อย ๆ ชักจูงให้เกิดความนิยมเชื่อถือ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
 เจ้าอยู่หัวจึงทรงริเริ่มให้มีการจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า ทะเบียน
 รับรองบุตร อันเป็นการปลูกฝังค่านิยมแบบใหม่ขึ้นทีละน้อย ๆ จนกระทั่ง
 มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว ยอมรับ
 หลักการเรื่องการมีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายเพียงคนเดียว ใช้ถือปฏิบัติ
 อยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณา-
 ญาสิทธิราชย์พระองค์แรกและพระองค์เดียวที่มีพระบรมราชินีพระองค์
 เดียว โดยไม่มีพระสนมนางในใด ๆ ทั้งสิ้น

กฎหมายในรัชกาลแต่ละฉบับ ก่อนจะบัญญัติออกใช้บังคับ ล้วน
 แต่ได้รับการกลั่นกรองมาแล้วเป็นอย่างดี และเมื่อออกมาแล้วก็มีการ
 ถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด อันเป็นผลดีแก่ประเทศชาติและประชาชนเป็น
 อย่างมาก

บทที่ ๔

พระมหากษัตริย์

ผู้ทรงอุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ศิลปวัฒนธรรมของชาตินับว่าได้รับการวางรากฐานไว้เป็นอย่างดี กล่าวคือได้ทรงสถาปนาราชบัณฑิตยสภาขึ้นเมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๙ เพื่อจัดการหอพระสมุดสำหรับพระนครและสอบสวนพิจารณาวิชาอักษรศาสตร์ เพื่อจัดการพิพิธภัณฑสถาน ตรวจรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุ และเพื่อจัดการบำรุงรักษาวิชาช่าง ผลงานของราชบัณฑิตยสภาเป็นผลดีต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นอันมาก เช่นการตรวจสอบต้นฉบับเอกสารโบราณออกตีพิมพ์เผยแพร่ มีการส่งเสริมสร้างสรรค์วรรณกรรมรุ่นใหม่ด้วยการประกวดเรียบเรียงบทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ได้รับพระบรมราชูปถัมภ์พระราชทานเงินส่วนพระองค์เป็นรางวัล โดยเฉพาะการประกวดแต่งหนังสือแสดงพระพุทธศาสนาสำหรับสอนเด็ก ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๑ และเป็นพระราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน ดังมีพระราชปรารภเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“ทุกวันนี้การสั่งสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็กในประเทศสยาม ยังเป็นการบกพร่องอยู่มาก สมควรพยายามแก้ไขให้เด็กได้โอกาส

รู้จักคุณธรรมเป็นนิสัยปัจจัยแต่ยังย่อมนเยาว์ และทรงพระราชดำริว่า หนังสือสำหรับสอนพระศาสนาแก่เด็ก กระบวนแต่งต้องให้เหมาะแก่อายุ ทั้งถ้อยคำและเรื่องก็ให้พอแก่ความสามารถของเด็กที่จะเข้าใจได้ จึงจะสมควรแก่การ มิใช่แต่ว่าเป็นนักปราชญ์แล้วจะสามารถแต่งหนังสือนี้ได้ จึงมีพระราชดำรัสสั่งราชบัณฑิตยสภา ให้ประกาศการประกวดแต่งหนังสือสอนพระพุทธรศาสนาแก่เด็ก สำหรับจะได้เลือกที่ดีพิมพ์พระราชทานในวันวิสาขบูชาทุกปีต่อไป”

ผลงานด้านโบราณคดี คือการออกพระราชบัญญัติจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร พ.ศ. ๒๔๖๙ เป็นการวางระเบียบในการพิทักษ์รักษาสิ่งของในพิพิธภัณฑสถาน ให้มั่นคงและเป็นการบำรุงให้เจริญขึ้นภายนอก และเป็นการเตรียมสำหรับจะใช้ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานตามต่างจังหวัดอีกด้วย นอกจากนี้มีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งโบราณและศิลปวัตถุออกนอกประเทศ พ.ศ. ๒๔๖๙ เพื่อคุ้มครองมิให้มีการนำโบราณวัตถุและศิลปวัตถุอันเป็นมรดกอันล้ำค่าของประเทศส่งออกไปนอกราชอาณาจักร

ส่วนในด้านการบำรุงวิชาช่าง ก็มีการจัดตั้งศิลปากรสถาน ขึ้นแทนที่ กรมศิลปากรซึ่งถูกยุบไปเพราะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ในระยะนี้ได้มีผลงานอันเป็นการบำรุงรักษางานศิลปะของไทยไว้หลายเรื่อง เช่น การซ่อมใหญ่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ซ่อมพระอุโบสถ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม การออกแบบก่อสร้างศาลาเฉลิมกรุง อันเป็นโรงภาพยนตร์ที่ใหญ่โตงดงามที่สุดในสมัยนั้น

หนึ่งที่สมควรกล่าวไว้ ณ ที่นี้ก็คือ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงอนุรักษ์ดนตรีไทยไว้ด้วยพระองค์เอง สมกับที่ทรงเป็นทายาทสืบทอดมาจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เอกอัครมหาศิลปินไทย ทั้งนี้เพราะได้ทรงสนพระราชหฤทัยในวิชาดนตรีไทย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงยิ่ง เข้าถวายการฝึกสอน จนสามารถทรงพระราชนิพนธ์ทำนองเพลงไทยได้ถึง ๓ เพลง คือเพลงราตรีประดับดาวเถา เพลงเขมรลออองค์เถา และเพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง โดยเฉพาะเพลงราตรีประดับดาวเถา ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นจากเพลงมอญดูดาว ๒ ชั้นของเก่าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ พร้อมกับทรงพระราชนิพนธ์คำร้องด้วยทำนองของเพลงมีความหมายไปในทางชี้ชวนให้คู่รักชมดาวเดือน ดอกไม้ และมีความจำเป็นที่จะต้องจากกันในเวลาอันใกล้นี้ นับว่าเป็นเพลงที่มีความไพเราะทั้งทำนองและคำร้อง ฟังไม่รู้จักเบื่อ และเป็นที่ยอมรับหลายแก่หนุ่มสาวสมัยนั้นเป็นอย่างยิ่ง ดังจะได้ัญเชิญบทร้องพระราชนิพนธ์มาลงไว้ดังนี้

บทร้อง เพลงราตรีประดับดาว เถา

๓ ชั้น	วันนี้	แสนสุขยินดีพระจันทร์วันเพ็ญ
ขอเชิญสายใจเจ้าไปนั่งเล่น		ลมพัดเย็นเย็นหอมกลิ่นมาลี
หอมดอกราตรี		แม้ไม่สดสีหอมดีน้ำตาลม
เหมือนงำน้ำใจแม้ไม่ขำคม		กิริยาน่าชมสมใจจริงเอย

ชมแต่ดวงเดือน
 ฝอยู่คนเดียวเปลี่ยวใจหม่นหมอง
 หอมดอกชมนาด
 เหมือนน้ำใจตีปราณีปราศรัย
 ๒ ชั้น ขอเชิญเจ้าฟังเพลงวังเวงใจ
 หอมดอกแก้วยามเย็น
 ดวงจันทร์หลั่นลดเกือบหมดดวง
 หอมมะลิกลีบซ้อน
 ชั้นเดียว จวนจะรุ่งแล้วนะเจ้าพี่ขอลา
 หอมดอกกระดังงา
 หมุกมรรร่อนหาช่อมาลี
 หอมดอกจำปี

ที่ไหนจะเหมือนได้ชมหน้าน้อง
 เจ้าอย่าชุนข้องจงได้เมตตา
 กลิ่นไม่ฉูดฉาดแต่หอมชวนใจ
 ผูกจิตสนิทได้ให้รักจริงเอย
 เพลงของท่านแต่งใหม่ในวังหลวง
 ไม่เห็นใจพี่เสียเลยเอย
 ใ้หนาวทรวงยอดชีวาไม่ปราณี
 อ่อนวอนเจ้าไม่ฟังเอย
 แสงทองส่องฟ้าสง่าศรี
 ชีชะช่างน่าเจ็บใจจริงเอย
 แต่ตัวพี่จำจากพราวไปไกล
 นี่แนะพรั่งนี้จะกลับมาเอย

(บทพระราชนิพนธ์)

บทที่ ๕

การต่อสู้กับสงครามเศรษฐกิจ

เมื่อมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่งได้ยุติลง ความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นทั่วโลก ประเทศที่ได้รับความกระทบกระเทือนมากที่สุดคือ เยอรมนี ออสเตรีย และประเทศใกล้เคียง ซึ่งเป็นฝ่ายแพ้สงคราม ส่วนประเทศไทยแม้เป็นฝ่ายชนะสงคราม ก็ได้รับความกระทบกระเทือนด้วยเหมือนกัน โดยงบประมาณแผ่นดินมีรายจ่ายสูงกว่ารายรับติดต่อกันมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ จนกระทั่งสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ด้วยความหนักพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง วิธีต่อสู้กับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของพระองค์คือ ตัดเงินรายจ่ายของทางราชการลงทุกวิถีทาง เริ่มด้วยการยุบหน่วยราชการต่าง ๆ ที่พอจะยุบได้ เช่น กระทรวงมรุทธาทรยุบเหลือเป็นกรม รวมกระทรวงพาณิชย์เข้ากับกระทรวงคมนาคม รวมกระทรวงทหารเรือเข้าเป็นกระทรวงกลาโหม ยุบกรมต่าง ๆ ในกระทรวงวังลงเป็นจำนวนมาก ในส่วนราชการภูมิภาคก็ยุบมณฑลและจังหวัดหลายแห่ง แม้ในหน่วยราชการที่ไม่ถูกยุบหรือเปลี่ยนแปลงก็ลดจำนวนข้าราชการลง เรียกว่าเป็นสมัยดุลยภาพ ใครถูกออกจากราชการก็เรียกว่าถูกดุล

การกระทำดังกล่าวนับว่าเป็นความกล้าหาญยิ่ง เพราะทำให้ผู้ถูกกระทบกระเทือนเกิดความไม่พอใจ อันอาจทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นในบ้านเมืองได้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเองก็ทรงสลดพระราชหฤทัย มีพระราชดำรัสแก่นายทหารเรื่องการเงินฝืดเคืองเมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ ว่า “ตัวข้าพเจ้าเองรู้สึกเหมือนว่าเกิดมาสำหรับตัดรอน ตั้งแต่ต้นก็ตัดมาแล้ว คราวนี้ก็ต้องตัดอีกจนไม่ทราบว่าจะเป็นอย่างไรต่อไป รู้สึกว่าเป็นเคราะห์กรรมของตัวที่ต้องทำเช่นนั้นเสมอ.....และผู้ที่ถูกตัดออกไปนั้น ข้าพเจ้าก็รู้อยู่ว่าจะได้รับความลำบากกว่าคราวก่อน จะทำมาหากินอะไรอย่างอื่นก็ฝืดเคืองทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงรู้สึกหนักใจที่สุดและสงสารที่สุดสำหรับผู้ที่จะต้องออกไป ถ้ามีวิธีใดที่ข้าพเจ้าจะแบกภาระแทนได้ ข้าพเจ้าอยากจะทำทุกอย่าง แต่เวลานี้ข้าพเจ้าหมดปัญญา ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร นอกจากจะต้องตัดทอน.....”

อีกครั้งหนึ่งมีพระราชดำรัสว่า “คราวก่อนข้าพเจ้าได้พูดกับนายทหารแล้วว่า เราต้องทำสงครามแล้ว แต่เป็นสงครามที่ยากที่สุดที่จะสู้รบ เพราะไม่เห็นตัวข้าศึกว่าอยู่ที่ไหน มีดแปดด้าน ถ้าเวลามีข้าศึกก็อาจส่งสลายได้ เคาใจข้าศึกก็ได้ แต่เวลานี้เราส่งสลายไม่ได้ เคาใจก็ไม่ถูก เคาลงไปผิดก็ซ้ำร้าย.....”

นอกจากการตัดรอนรายจ่าย ก็มีการตั้งภาษีอากรขึ้นใหม่แก่บุคคลที่พอจะมีกำลังเสียเช่นภาษีเงินเดือน แม้การส่วนพระองค์ก็ทรงสละเงินพระคลังข้างที่ซึ่งรัฐบาลได้ตั้งถวายเป็นค่าใช้จ่ายส่วนพระองค์

จากปีละ ๘ ล้านบาทลงเหลือ ๔ ล้านบาท และทรงยินยอมให้เก็บภาษี
ทรัพย์สินส่วนพระองค์เช่นเดียวกับประชาชนทั้งปวง

มีประกาศว่าด้วยความอึดอัดผิดเคือง ลงในราชกิจจานุเบกษา
ลงวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๔ ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองเพียง
๒๒ วัน ทรงชี้แจงข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้และลงท้ายว่า “ว่าโดยย่อ
ครั้งนี้เป็นเวลาที่ชาวสยามทุกจำพวก นับแต่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้า-
อยู่หัวลงไปถึงราษฎรพลเมือง จะต้องช่วยกันรักษาบ้านเมืองให้พ้น
อันตรายด้วยโรคกบฏเกิดวิปริตทั่วทั้งโลก จำต้องยอมทนความลำบากด้วยกัน
ไปชั่วคราว และหวังใจด้วยกันว่าจะพ้นความอึดอัดขัดสนได้ในไม่ช้านาน.....”

บทที่ ๖

ทรงเตรียมประเทศไปสู่การปกครอง ระบอบประชาธิปไตย

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นสุภาพบุรุษนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งอาจเป็นเพราะได้ทรงรับการอบรมสั่งสอนมาจากประเทศประชาธิปไตย เช่นอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เมื่อเสด็จขึ้นรับราชสมบัติได้เพียง ๒ วัน ก็โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนาอภิรัฐมนตรีสภา ขึ้นเป็นคณะที่ปรึกษาราชการแผ่นดินระดับสูง ดังพระราชดำริที่พระราชทานพระยาภิรมย์ภักดีว่า “...สมองคนคนเดียว จะคิดการให้รอบคอบไปทุกอย่างนั้นไม่ได้ ยิ่งเป็นการแผ่นดินด้วยแล้ว ต้องระวังให้มาก....” การตั้งอภิรัฐมนตรีสภาจึงเป็นการยืนยันว่าไม่มีพระราชประสงค์จะบริหารราชการแผ่นดินด้วยกระแสพระราชดำริแต่เพียงพระองค์เดียว หากแต่ทรงเคารพต่อความคิดเห็นของท่านผู้มีประสบการณ์ในราชการมากกว่าพระองค์ อภิรัฐมนตรีสภาจึงมีหน้าที่ถวายเป็นความเห็นเกี่ยวแก่นโยบายด้านการเมือง การคลัง และการบริหารข้าราชการระดับสูง เช่นการแต่งตั้งเสนาบดี การเลื่อนยศข้าราชการระดับเจ้าพระยา ตลอดจนถวายเป็นคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาภายในพระราชวงศ์

เรื่องต่อไปคือการปรับปรุงฟื้นฟูเสนาบดีสภา อันประกอบไปด้วยเสนาบดีประจำกระทรวงต่าง ๆ เหมือนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงในปัจจุบัน ได้ทรงปรับปรุงการทำงานของเสนาบดีสภา ด้วยการกำหนดสถานที่ประชุม และวันเวลาประชุมให้แน่นอน มีระเบียบวาระการประชุม มีรายงานการประชุมเป็นกิจจะลักษณะ และประเด็นสำคัญคือทรงพยายามให้คณะเสนาบดีมีความรับผิดชอบร่วมกัน เรื่องใดที่ผ่านมติที่ประชุมเสนาบดีสภาไปแล้ว ทุกกระทรวงต้องรับไปปฏิบัติเสมอกัน ทั้งนี้จะเสด็จพระราชดำเนินมาประทับเป็นประธานที่ประชุมทั้งอภิรัฐมนตรีสภาและเสนาบดีสภาเป็นประจำ

การเตรียมประเทศไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยขั้นสำคัญคือ การปรับปรุงองคมนตรีสภา ตำแหน่งองคมนตรี ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินนั้นได้มีกำเนิดมาแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เมื่อมาถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็กลายเป็นตำแหน่งกิตติมศักดิ์ คือพระราชทานตำแหน่งองคมนตรีให้แก่ข้าราชการระดับพระยาพานทองหรือข้าราชการที่ทรงเห็นสมควรแล้วมีจำนวนถึง ๒๒๗ ท่าน โดยมีได้มีหน้าที่ถวายคำปรึกษาราชการแผ่นดินแต่ประการใด พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงปรับปรุงด้วยการเลือกองคมนตรีจำนวนมาคนั้นมาเพียง ๔๐ คน เป็นองคมนตรีสภา ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน และในประเด็นสำคัญคือ มีพระราชประสงค์ให้องคมนตรีสภานี้เป็นที่ฝึกหัดการประชุมทำนองรัฐสภา เพื่อปูทางการปรับปรุงการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย

ในเวลาต่อมา ดังมีกระแสพระราชดำรัสวันเปิดประชุมสภากรรมการองคมนตรีเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ตอนหนึ่งว่า

“.....เรามีความประสงค์ที่จะทดลองและปลูกฝังการศึกษาในวิธีการปรึกษาได้เถียงให้สำเร็จเป็นมติดตามแบบอย่างการประชุมใหญ่ เพราะฉะนั้นจึงได้ตัดแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้ว ให้ใช้การได้เหมาะกับสภาพของบ้านเมืองที่มีอยู่ในเวลานี้ ถ้าหากถึงเวลาอันสมควรที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการปกครองประเทศก็จะทำได้โดยสะดวก.....”

นอกจากการพัฒนาการเมืองจากระดับบนลงมาสู่ระดับล่างแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวยังมีพระราชดำริที่จะพัฒนาการเมืองระดับล่างขึ้นไปสู่ระดับบนพร้อม ๆ กัน นั่นคือการฝึกอบรมให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น ด้วยรูปเทศบาล การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาลนั้น มีฐานะเป็นนิติบุคคลหรือองค์การอิสระ สามารถมีทรัพย์สินเป็นของตนเองและสามารถทำนิติกรรมได้ มีผู้บริหารกิจการมาจากการเลือกตั้งของประชาชน และมีอำนาจอิสระในการดำเนินงานพอสมควรภายในขอบเขตที่รัฐบาลมอบหมาย ที่สำคัญก็คือมีงบประมาณรายรับรายจ่ายเป็นของตนเอง จึงสามารถกำหนดนโยบายที่จะบริหารงานหนักไปทางใดก็ได้แล้วแต่ความประสงค์ของประชาชนในท้องถิ่น ส่วนอำนาจหน้าที่ของเทศบาลนั้นกล่าวโดยสรุป คือการให้บริการเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของประชาชนในท้องถิ่น ที่ไม่กระทบกระเทือนต่อการปกครองของส่วนรวม เช่นการรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้างอาคาร การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบ

เรียบร้อยของบ้านเมือง การแพทย์และการอนามัย และการศึกษาภาค
บังคับ

ทั้งนี้มีพระราชบัญญัติกษัตริย์ศึกพระราชทานพระยาภักดีนิเวศมนตรี ลงวันที่
๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ เป็นภาษาอังกฤษซึ่งแปลเป็นไทยมีข้อ
ความตอนหนึ่งว่า “การเปลี่ยนแปลงสำคัญอย่างหนึ่งที่ฉันกำลังคิดอยู่
ในขณะนี้ คือการจัดตั้งสภาเทศบาล ฉันคิดว่าตอนแรกสภาเหล่านี้ควร
มาจากการแต่งตั้ง ต่อไปเราจะทดลองมีสภาจากการเลือกตั้ง เรื่องนี้
จะให้ข้อคิดบางอย่างว่า สามารถนำการปกครองแบบประชาธิปไตย
มาใช้ได้หรือยัง พวกที่มีความคิดก้าวหน้าของประเทศจะพอใจ และจะ
เป็นการแสดงให้เห็นเป็นอย่างดีว่า ประชาชนพร้อมหรือยังที่จะมีสิทธิ
มีเสียงในกิจการของประเทศ”

ในโอกาสต่อมา ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวง
มหาดไทยแต่งตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อศึกษากิจการเทศบาลประ-
เทศต่าง ๆ และได้ร่างเป็นพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้นเรียบร้อย แต่ขณะ
ที่ร่างกฎหมายฉบับนี้อยู่ในระหว่างการศึกษาของกรมร่างกฎหมาย
ก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นเสียก่อน ซึ่งรัฐบาลในสมัย
ประชาธิปไตยก็ได้นำร่างพระราชบัญญัตินี้มาดัดแปลงเล็กน้อยเสนอ
ออกมาเป็นพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. ๒๔๗๖ ทำให้เกิด
เทศบาลขึ้นมาสวมพระราชหฤทัย

พระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่ง ในการเตรียมการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยคือ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายเรมอนด์ บี.

สถิติเว็บไซต์ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ และพระยาตรีวิศาลวาจา ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ อันเป็นตำแหน่งตรงกับปลัดกระทรวงในปัจจุบัน ได้ร่างรัฐธรรมนูญถวาย เพื่อเตรียมพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในโอกาสวันฉลองพระนครครบ ๑๕๐ ปี ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่ได้มีพระบรมวงศ์บางพระองค์ได้ทรงคัดค้านว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควรที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยจากพระมหากษัตริย์ผู้ทรงอำนาจโดยสิทธิ์ขาด จึงต้องชะงักรอเวลาไป

บทที่ ๗

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง-สละราชสมบัติ

ในระหว่างที่มีการแปรพระราชฐานเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่ “สวนไกลกังวล” อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เข้ามีดของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีบุคคลคนหนึ่งเรียกตนเองว่า “คณะราษฎร” เข้ายึดอำนาจการปกครองแผ่นดินที่กรุงเทพมหานครไว้ได้ โดยเข้าจับกุมพระบรมวงศ์และข้าราชการตำแหน่งสำคัญ ๆ ไว้เป็นตัวประกัน จากนั้นก็ได้มีหนังสือไปกราบบังคมทูลเชิญเสด็จกลับคืนสู่พระนคร เป็นพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินที่คณะราษฎรได้สร้างขึ้น ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะได้ทรงตระเตรียมพระราชทานอำนาจอธิปไตยอยู่แล้ว ถึงกับร่างรัฐธรรมนูญขึ้นดังได้กล่าวมาแล้ว แต่เมื่อมี “คณะราษฎร” แสดงปรารถนาอันแรงกล้าเช่นนี้แล้ว พระองค์ก็ได้ถือปฏิธานจะทรงละพระราชานุญาต ด้วยไม่มีพระราชประสงค์จะให้มีการขัดใจในระหว่างชาวไทยด้วยกัน ทรงปลดพระราชากិតสิทธิ์ลงทุกสถานเพื่อให้พอใจผู้เริ่มการนี้

หลังจากเสด็จพระราชดำเนินคืนสู่พระนครแล้ว ในวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชกำหนด

นิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ ครั้นถึงวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็มีพระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม โดยในพระราชปรารภนั้นหวังว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะเป็นที่สถาพร มีประสิทธิภาพเป็นป่อเกิดแห่งความสุขของประชาชน และนำไปให้ประเทศไทยบรรลุถึงความเจริญวัฒนา แต่แล้วก็มีความคิดเห็นขัดแย้งกันระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาลในเรื่องหลักการสำคัญ ๆ เช่น รัฐบาลได้แต่งตั้งพรรคพวกเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่สอง และรัฐบาลมิได้ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างเพียงพอ ดังนั้นระหว่างที่เสด็จพระราชดำเนินไปรักษาพระเนตรที่ประเทศอังกฤษ จึงได้ทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ และเสด็จประทับอยู่ที่ประเทศอังกฤษอย่างเงียบ ๆ ต่อไป

มีพระราชบันทึกถึงรัฐบาล แสดงให้เห็นเหตุการณ์ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่ากระทบกระเทือนมาถึงสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างไร สมควรที่จะตัดตอนมาศึกษาดูดังนี้

“ภายหลังที่ฉันได้ลงนามในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ฉันได้เชิญพระยามโน ๙ พระยาศรวิศาล ๙ พระยาพหล ๙ พระยาปริชาชลยุทธ และหลวงประดิษฐ ๙ มาพบที่วังสุโขทัย และได้ชี้แจงในคราวนั้นว่า

ฉันได้กลับขึ้นมากรุงเทพฯ เพื่อจะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นแบบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นไปโดยเรียบร้อย แต่ฉันเห็นว่าถ้าฉันได้ ลงนามในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เสร็จแล้ว และรัฐธรรมนูญแบบใหม่ได้ ตั้งขึ้นโดยมั่นคงพอสมควรแล้ว ฉันเห็นว่าฉันได้ทำหน้าที่ของฉันโดย บริบูรณ์แล้วและฉันอยากจะลาออก ทั้งนี้เพราะฉันเล็งเห็นอยู่แล้วว่า ถ้าอยู่ต่อไปอาจเป็นการลำบาก และอาจเกิดความยุ่งยากต่าง ๆ ขึ้นได้ ตัวอย่างในพงศาวดารของโลกย่อมมีอยู่มากหลาย และจะเห็นได้โดยชัดว่า ไม่มีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดที่ทรงอำนาจสมบูรณ์ญาสิทธิราชย์ แล้ว ถูกปลดอำนาจลงโดยการกบฏ ที่จะทรงดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์ อยู่ตลอดไป เพราะถึงแม้พระองค์จะทรงยินยอมโดยดี และไม่มีพระ ประสงค์ที่จะได้อำนาจสมบูรณ์กลับคืน ก็ยังมีผู้อื่นที่ไม่พอใจในการ เปลี่ยนแปลงนั้น คิดการที่จะเปลี่ยนแปลงให้กลับเป็นอย่างเดิมอยู่เสมอ และทำให้เกิดการระแวงสงสัย และบาดหมางกันระหว่างอำนาจที่เกิด ขึ้นใหม่กับอำนาจเก่าที่ถูกล้มลง ผลสุดท้ายพระเจ้าแผ่นดินเหล่านั้นก็ต้อง ถูกปลงพระชนม์เสียบ้าง ต้องถูกอยู่ในที่คุมขังบ้าง หรืออย่างดีก็ต้อง ถูกเนรเทศไปเสียจากประเทศ ฉันยังนึกไม่ออกเลยว่า มีรายใดที่จะ เรียบร้อยอยู่ได้ตลอด

ถ้าฉันลาออกจากตำแหน่งเสียแล้ว ให้สภา ฯ เลือกเจ้านายพระองค์ ใดพระองค์หนึ่งแล้วแต่จะเห็นควรขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แทนจะไม่ได้ กว่าหรือ ถ้าทำตามที่ว่านี้จะได้ผลดีดังต่อไปนี้

๑. จะไม่มีใครคิดที่จะ “ถวายพระราชอำนาจคืน” เพราะฉะนั้น จะไม่ต้องมีข้อระวางสงสัยเลยว่า สมบูรณาญาสิทธิราชย์จะเกิดฟื้นตัว ขึ้นได้

๒. ความระวางสงสัยและข้อบาดหมางต่าง ๆ ระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาลและสภา ฯ ก็หมดไป เพราะพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่จะเป็นผู้ที่รัฐบาลและสภา ฯ แต่งตั้งขึ้น น่าจะกลมเกลียวกันได้

ทางเสียหายมีอยู่ได้ทางเดียว ที่ยังอาจมีผู้คิดที่จะล้มพระมหากษัตริย์องค์ใหม่เสีย และขอให้ฉันกลับขึ้นครองตำแหน่งตามเดิม แต่ ถ้าหากฉันได้ประกาศไว้เสียโดยชัดเจนว่าจะไม่ยอมรับขึ้นครองตำแหน่งใหม่อีกเป็นอันขาด ผู้ที่จะคิดการเช่นนั้นก็อาจท้อถอยไป”

ผลที่สุดเมื่อรัฐบาลนำข้อข้องพระราชหฤทัยต่าง ๆ เข้าปรึกษาหารือในสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่สามารถตกลงกันได้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรรายงานการประชุมนั้นแล้ว ก็ทรงตัดสินพระราชหฤทัยสละราชสมบัติทันที พระราชหัตถเลขาสละราชสมบัติซึ่งทรงพระอักษรด้วยลายพระหัตถ์ของพระองค์ยาว ๖ หน้า นับว่าเป็นเอกสารสำคัญที่สุดชิ้นหนึ่งของชาติไทย ทรงเขียนออกมาจากความรู้สึกอันแท้จริงของพระองค์มีข้อความประทับใจยิ่ง ดังข้อความบางตอนว่า

ทัพเจ้าแก้วแก้ว อำมาตย์น้อย และพวกพ้อง ไ้ด้วยพร
 ปกครองซึ่งวัน ๆ ถูกต้องตามหลักทรงของเจ้าวิกรมในหัวบุคคล
 และเนืองตามขุติธรรมตามตามเจ้าไป (แต่ยึดถือคือ รวย
 ทัพเจ้า ทัพเจ้าไม่สามารถหาอื่นยอมให้ ผู้ใดตามใจ
 ไ้ด้วยพรปกครองเช่นนั้น ในตามรอบทัพเจ้าต่อไว้ไว้ไว้

ทัพเจ้ามีตามเจ้าไปเจ้าจะละจำตาอันเป็นของ
 ทัพเจ้าอยู่แต่เดิมให้เจ้า กษัตริย์โดยหัวไว้ แต่ทัพเจ้ามี
 อื่นยอมยกจำตาทั้งนสายของทัพเจ้าให้เจ้าผู้ใด ตามใจ
 โดยขมขระ เพื่อไ้จำตาหนีไป สันติของ เจ้าโดยไม่พอ
 เสวยอื่น เจ้าจึง ของ ประการขุติ

บัดนี้ทัพเจ้าแก้วแก้ว อำมาตย์น้อยของทัพเจ้า เจ้าให้
 กษัตริย์มีสันติออกเรียน ในภายหลัง ของประเทศโดยเจ้าด้วย
 ว่าเป็นมาด้วยแล้ว และเมื่อทัพเจ้ารู้สักว่า บัดนี้ เจ้าสอน
 หมดนพทศ คือทัพเจ้าจะพอใจในสิ่งอื่นหรือ ให้ตามตาม กษัตริย์
 เจ้าประพจน์ไว้ต่อไว้แล้ว ทัพเจ้าจึงขอ สละราชสมบัติ
 และออกตก ต่แก่คนผู้พระมเหษ กษัตริย์ แต่ บัดนี้ เจ้าเห็น
 ทัพเจ้าขอ สละ สันติของ ทัพเจ้า ทั้ง บัง บัง เจ้าเห็นของ ทัพเจ้า
 อยู่ ใน กษัตริย์ เจ้าเห็น พระมเหษ กษัตริย์ แต่ทัพเจ้าขอ สละ
 สันติ ทั้ง บัง สันติของ ทัพเจ้า แต่เดิมมา ก่อนที่ทัพเจ้าจะ
 ราชสมบัติ สันติของ สันติของ สันติ

บทที่ ๘

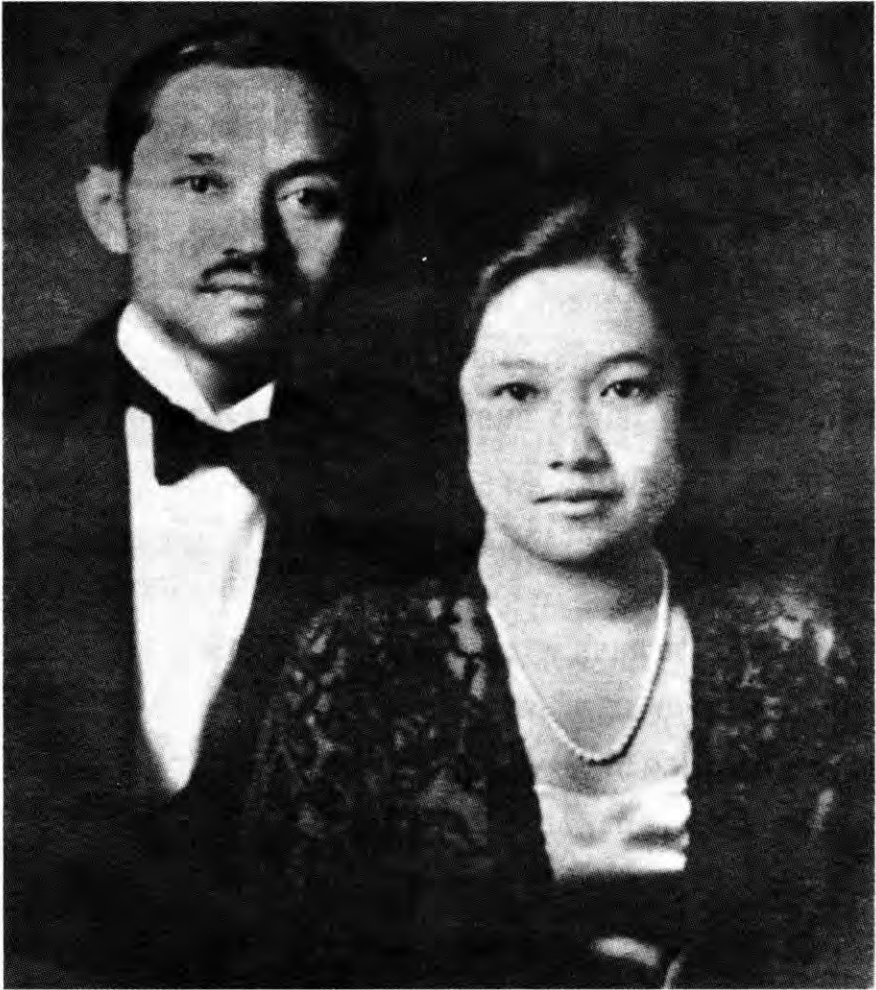
เสด็จสู่สวรรคาลัย

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสละราชสมบัติแล้ว พระองค์พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี และพระประยูรญาติสนิทบางพระองค์ ได้เสด็จประทับที่ตำบล เวจเจินเยร์ วอเตอร์ อันอยู่ในชนบทใกล้กรุงลอนดอน ครั้นถึงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้เสด็จสวรรคตโดยฉับพลันด้วยพระโรคพระหทัยวาย และได้ถวายพระเพลิงเสร็จในวันที่ ๓ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๑

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงบรรยายเหตุการณ์ ตอนถวายพระเพลิงพระบรมศพไว้ในหนังสือ เกิดวังปารุสก์ มีข้อความน่าสนใจดังนี้

“.....เมื่อไปถึงพอสมควรแก่เวลาแล้วก็ได้ขึ้นไปถวายบังคมพระบรมศพ ซึ่งดูเหมือนบรรทมหลับอยู่ในพระที่บอันใหญ่ประดับนามสีชาว ดูสบายดีกว่าที่จะต้องถูกจัดลงพระบรมโกศอย่างในเมืองไทยเรามากนัก ในห้องตั้งพระศพก็จัดอย่างดีมีขงมหาราชประดับติดอยู่กับฝา คั้นนั้นคุยกันอยู่จนดึก ข้าพเจ้าโล่งใจแทนเมื่อได้ยืนยันว่าเสด็จสวรรคตอย่างรวดเร็ว โดยไม่ทรงมีอาการเจ็บปวดอย่างใดเลย

เช้าวันรุ่งขึ้นคือวันที่ ๓ จัดขบวนเชิญพระบรมศพจากที่ประทับไปยังสุสานไกลเคอร์ กรีน อันอยู่ทางด้านเหนือของกรุงลอนดอน มีรถ

เสด็จพระทับที่ประเทศอังกฤษ หลังสละราชสมบัติ พ.ศ. ๒๔๗๗

ชนิดบรรทุกศพออย่างชั้นดีเชิญพระบรมศพ พระหีบนั้นคลุมด้วยธงมหาราช ทางเบื้องพระเศียรตั้งพระไชย รถตามพระศพคันแรกคือรถพระที่นั่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จกับคนตามเสด็จ คันต่อมามีข้าพเจ้าและพี่ระ แล้วก็มียุทธตามอีกสองสามคัน ข้าพเจ้าอดไม่ได้ที่จะเปรียบขบวนพระศพอย่างเรียบ ๆ

เช่นนั้นกับขบวนอย่างมโหฬารอันควรจะมี ถ้าสวรรคตในกรุงเทพฯ ๗
 ในเมื่อยังทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินอยู่ ทำให้ต้องปลงตอกอีกในความไม่เที่ยง
 ในชีวิตของมนุษย์ เมื่อไปถึงสุสานมีคนคอยรับเสด็จอยู่แล้วมาก มีหมู่
 คนไทย มีฝรั่งที่เคยเกี่ยวข้องกับคนไทย หรือที่เคยรู้จักกับทูลหม่อมมา
 ภายหลังได้ทรงสละราชสมบัติแล้ว เมื่อเจ้าหน้าที่ได้เชิญพระบรมศพเข้าสู่
 สุสานแล้ว คนที่ตามเสด็จไปก็เข้านั่งเก้าอี้แถวโดยลำดับ ขณะนั้น มร.ร.ด.
 เครก คนอังกฤษผู้เคยเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในราชการไทย และเป็น
 พระสหายของทูลหม่อมมา ก็ได้กล่าวสุนทรพจน์เฉลิมพระเกียรติตาม
 สมควร แล้วผู้ที่ไปในงานก็ถวายคำนับทีละคน ภายหลังจากที่มีคนไทยผู้
 เคยบวชเรียนได้สวดมนต์ ต่อมาในขณะดนตรีก็บรรเลงเพลงสากล
 แบบคลาสสิกที่ท่านเคยโปรด เจ้าหน้าที่เขาก็กอดป้อมและหีบพระบรมศพ
 ก็เคลื่อนที่ช้า ๆ หายเข้าไปในฝาผนัง เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้จัดการถวาย
 พระเพลิงตามแบบฝรั่ง ตลอดเวลางานแม้พวกเราทุกคนจะเศร้าโศก
 สลดใจแต่ก็ยังรักษาความสงบไว้ได้.....”

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๒ รัฐบาลได้กราบบังคมทูลขอเชิญ
 เสด็จสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี ให้ทรงอัญเชิญ
 พระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับมาสู่พระนคร
 เพื่ออัญเชิญขึ้นประดิษฐานไว้ในที่อันควรแก่พระบรมราชอิสริยยศ
 ร่วมกันกับสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า คือหอพระบรมอัฐิที่
 ชั้นบนพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง และอัญเชิญ
 พระสรีรังคารเข้าบรรจุในแท่นฐานชุกชีพระพุทธอังคีรส พระประธาน
 ในพระอุโบสถวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามซึ่งทรงถือเป็นวัดประจำ

รัชกาล พร้อมกันนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ครบถ้วนตามพระราชประเพณี

พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ แห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังได้กล่าวมาแล้ว จึงเป็นการยืนยันว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงทศพิธราชธรรม ทรงพยายามทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง และคุ้มครองให้อาณาประชาราษฎร์ได้รับความร่มเย็นเป็นสุข แม้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็มีพระราชดำริที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ประชาชนชาวไทย พร้อม ๆ ไปด้วยที่ทรงพยายามปรับปรุงจักรกลแห่งการปกครองประเทศแบบเดิมให้เหมาะกับกาลสมัย ทั้งนี้ทรงตระหนักดีว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น “มียากอยู่เพียงจะเลือกเวลาที่เหมาะสม อย่าให้ช้าเกินไป อย่าให้เร็วเกินไป ชื่อนี้แหละยากยิ่งนัก นอกจากจะมีสติปัญญาแล้วยังจะต้องมีโชคดีประกอบด้วย” พระราชปรารภนี้ราวกับจะทรงหยั่งรู้ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๕ คือทรงเลือกเวลาได้ช้าเกินไปและช้าไม่มีโชคดีประกอบ แต่กระนั้นประชาชนชาวไทยทุกคนก็พร้อมที่จะยืนยันรับรองความจริงในพระราชปรารภที่ทรงมีต่อไปว่า “แต่ถ้าเราทำการใด ๆ ไปโดยมีความสุจริตในใจและโดยเต็มความสามารถแล้ว ก็ต้องนับว่าได้พยายามทำการทำงานตามหน้าที่จนสุดกำลังแล้ว” นี่คือน้ำพระราชหฤทัยแห่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์นักปรัชญาเมธีของชาติไทย

สวนไกลกังวล

พระราชฐานแห่งนี้ เมื่อแรกสร้าง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า “สวนไกลกังวล” ทั้งนี้ ปรากฏในหมายกำหนดการ การพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลขึ้นพระตำหนัก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกการพระราชพิธีนั้นว่า “พระราชพิธีราชคฤหมงคลขึ้นพระตำหนักเปี่ยมสุข สวนไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๗๒” จากนั้นมาเมื่อเสด็จไปประทับ ณ พระราชฐานแห่งนั้น ถ้าจะมีลายพระราชหัตถเลขาถึงผู้ใด ก็ทรงลงสถานที่ในลายพระราชหัตถเลขานั้นว่า “สวนไกลกังวล” เช่น พระราชหัตถเลขาถึงผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ฉบับลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ครั้นสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว ได้มีผู้เรียกพระราชฐานแห่งนี้ว่า “วังไกลกังวล” บ้าง “พระราชวังไกลกังวล” บ้าง

ตามโบราณราชประเพณีที่เคยมีมาแต่ก่อน การจะยกพระราชฐานแห่งใดขึ้นเป็น “พระราชวัง” จะต้องมีประกาศพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่น เมื่อครั้งสร้างพระราชวังดุสิตในตอนแรก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็โปรดให้เรียกพระราชฐานแห่งนั้นว่า “สวนดุสิต” ต่อมาจึงมีประกาศพระบรมราชโองการยกขึ้นเป็น “พระราชวังดุสิต” และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อจะโปรดให้ยกพระราชฐานแห่งใดขึ้นเป็นพระราชวัง ก็มีประกาศพระบรมราชโองการทั้งสิ้น เช่น พระราชวังสราญรมย์ ณ กรุงเทพมหานคร พระราชวังสนามจันทร์ ณ จังหวัดนครปฐม

สำหรับ “สวนไกลกังวล” นี้ ไม่เคยมีประกาศพระบรมราชโองการในรัชกาลใด ๆ ยกขึ้นเป็นพระราชวังตามโบราณราชประเพณี ประกอบทั้งการกล่าวนามพระราชฐานแห่งนี้ ก็เป็นการกล่าวถึงอดีตที่เป็นกาลในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นจึงได้เรียกนามตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้นได้พระราชทานไว้

(ม.ร.ว. แสงสุรย์ สดาลัย ผู้ให้คำอธิบาย)

บ 11870 ฉ.1

DS   ทองค้อ ก้วยไม้ ๗ อยุรยา.
584   พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า -
ป114พ   เจ้าอยู่หัว.
2545

